

Makale Gönderim Tarihi: 07.10.2025 - Makale Kabul Tarihi: 31.10.2025
DOI: <https://doi.org/10.29329/kurepol.2025.1368.4>

GÖÇ OLGUSU VE KENTLEŞME

Mehmet KÖROĞLU*

Öz

Bu çalışma, göç olgusunun kentleşme üzerine etkilerini ve nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Başlangıçta göç türleri ve nedenleri konusunda bilgi verilmiş ve daha sonra bir kentleşme dinamiği olarak göç olgusu tartışılmıştır. Özellikle 2011 yılında başlayan yoğun Suriyeli göçü sonrası, kentlerdeki yoğunluk beraberinde birçok sorunu meydana getirdiği gibi, dinamik bir olgu olarak ekonomik ve sosyal hayata etkileri ile birlikte toplumsal değişim üzerine önemli etkileri ortaya çıkmıştır. Kentlerde özellikle altyapı yetersizliği, çevre sorunları ve sosyo-kültürel sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Diğer taraftan, ekonomik yaşam üzerine, işgücü sağlaması, üretimde doğrudan yer almaları, aynı zamanda bir tüketici kitle olması yönü ile de ekonomi üzerine etkileri olmuştur. Göç olgusunun kentleşme üzerine etkisini, yalnızca altyapı, yerleşim alanı, nüfus yoğunluğu olarak açıklanamayacağı, kentin sosyo-ekonomik yapısından sosyo-kültürel yapısına kadar birçok konuda etkin ve dinamik bir yapı olarak göç, kentleşmenin mekan boyutunun yanısıra; sosyo-kültürel ve ekonomik yapı üzerinde de etkin, mekânsal değişimde söz sahibidir. Bu bağlamda, çalışmanın hipotezi; Göçün, kentleşmenin dinamiklerinde önemli rol oynadığı yönündedir. Bu çalışmada bir kentleşme dinamiği olarak göç olgusunun tarihsel arka planı, göç kuramları, göç nedenleri ve Türkiye’de kentleşme üzerine etkilerinin ortaya konulması aynı zamanda gelişim süreci ve olası sonuçları birey, devlet ve uluslararası sistem düzeylerinde, teorik yaklaşımlarla desteklenen betimsel bir analiz yöntemiyle ele alınmıştır. Böylelikle, kentleşmenin ve göç ün çok boyutlu yapısının daha detaylı anlaşılması ve literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Kentleşme, Göç Kuramları, Kentleşme Dinamikleri.*

Migration and Urbanization

Abstract

This study aims to reveal the effects and causes of migration on urbanization. Initially, information is provided on the types and causes of migration, followed by a discussion of migration as a dynamic of urbanization. Especially after the

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı, mko-roglu2706@gmail.com. Bu çalışma Mehmet KÖROĞLU tarafından hazırlanan ve Doç. Dr. Mesut ŞÖH-RET’in danışmanlığında yürütülen “Göç Olgusu Kapsamında Neoliberal Politikalar ve Kentleşmenin Eko-nomi Politikası” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmasından türetilmiştir. ORCID: 0000-0003-3098-1105

massive Syrian migration that began in 2011, urban density has brought about numerous problems and, as a dynamic phenomenon, has had significant impacts on economic and social life, as well as on social change. Infrastructure deficiencies, environmental problems, and socio-cultural issues have begun to emerge in cities. Furthermore, they have also had an impact on economic life, providing a workforce, directly participating in production, and acting as a consumer base. In this context, the study's fundamental hypothesis is that the impact of migration on urbanization cannot be explained solely in terms of infrastructure, residential area, or population density. As a dynamic and influential factor in many aspects, from the socio-economic to the socio-cultural structure of a city, migration not only impacts the spatial dimension of urbanization but also influences socio-cultural and economic structures, influencing spatial change. In this context, the study's hypothesis is that migration plays a significant role in the dynamics of urbanization. This study examines the historical background of migration as an urbanization dynamic, theories of migration, the causes of migration, and its impact on urbanization in Turkey. It also examines its development process and potential outcomes at the individual, state, and international system levels using a descriptive analysis method supported by theoretical approaches. This aims to provide a more detailed understanding of the multidimensional nature of urbanization and migration and contribute to the literature.

Keywords: *Migration, Urbanization, Migration Theories, Urbanization Dynamics.*

Giriş

Toplumsal de işim, başta sosyoloji olmak üzere sosyal bilimlerin temel araştırma alanlarından biridir ve çok sayıda dinamik üzerinden şekillenir. Bu dinamiklerin en belirginlerinden biri kuşkusuz g   olgusudur. G  , yalnızca bireylerin yer değiştirmesini değil, aynı zamanda toplumların sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, dinsel ve etnik yapılarında dönüşüm meydana getiren çok boyutlu bir süreçtir. Bu çok yönlü niteliği nedeniyle g  , sosyolojiden psikolojiye, iktisattan siyasete, hukuktan coğrafyaya ve tarihten antropolojiye kadar geniş bir yelpazede disiplinlerarası ilgi alanı oluşturmuştur. Bu ilginin doğal sonucu olarak g   konusunda farklı tanımlar, yaklaşımlar ve kuramsal çerçeveler geliştirilmiştir.

G  , toplumsal değişimle doğrudan bağlantılı olduğu için farklı biçim ve içeriklerde ortaya çıkabilmektedir. Toplumsal değişme süreçleri içinde en etkili olan unsur ise kentleşmedir. Kentleşme, modernleşmenin ayrılmaz bir bileşeni olarak, kırsal alanlardan kentlere yönelen nüfus hareketi şeklinde tanımlanabilir. Sanayileşme, bireyselleşme, demokratikleşme, bürokratikleşme, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte modern toplumun inşasında temel bir dinamik olarak kentleşme ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda kentleşme, geleneksel-kırsal toplum yapısından mo-

dern-kentsel yapıya geçiş süreci olarak görülmekte; göç ise bu dönüşümün en önemli sosyolojik belirleyicilerinden biri haline gelmektedir (Tekeli,2011).

Göç yalnızca demografik hareketlilikle sınırlı değildir; aynı zamanda siyasal, ekonomik ve kültürel dönüşümlerin de taşıyıcısıdır. Bu nedenle göç, toplumsal değişimin dinamik ve çok yönlü bir parçası olarak modernleşme paradigmasının merkezinde yer almaktadır. Kentleşme süreci yüzeyde mekânsal bir dönüşüm gibi görünse de, aslında siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla daha geniş kapsamlı bir toplumsal değişim sürecini ifade etmektedir. Bu değişimin motoru ise nüfus hareketliliği, yani göçlerdir. Bu bağlamda, çalışmanın hipotezi; bir kentleşme dinamiği olarak göçün, kentleşme üzerine sosyal, ekonomik ve politik etkilerinin olduğu yönündedir (Keleş, 2006).

Türkiye'nin kentleşme süreci, özellikle göçler üzerinden şekillenmiş, çok boyutlu ve farklı evrelerden geçen bir deneyim sunmuştur. Türkiye'de kentleşmenin başlangıcı genel olarak 1950'li yıllara tarihlendirilse de, Osmanlı döneminden itibaren sınırlı ölçekte de olsa kentleşmeye yönelik izler görmek mümkündür. Geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinde sınırlı düzeyde gözlemlenen kentleşme eğilimleri, esas olarak 1950'li yıllarda ivme kazanmış, 1980'lere kadar devam etmiştir. 1980 sonrası süreçte kentleşme hem içerik hem de nitelik bakımından dönüşüme uğramış; 1990'lı yıllardan itibaren hızlanarak, 2000'li yıllarda nüfusun yaklaşık %90'ını kentlerde top-
layan bir boyuta ulaşmıştır (Tekeli, 2011).

Türkiye'de kentleşmenin böylesine hızlı, yoğun ve karmaşık bir süreç haline gelmesi, farklı nedenler ve amaçlarla gerçekleşen geniş çaplı göç hareketlerinin sonucudur. Dolayısıyla göç, Türkiye'nin kentleşme sürecinde belirleyici bir toplumsal dinamik olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada da göç olgusu, bir kentleşme dinamiği olarak ele alınmakta; göçün farklı tanımları, nedenleri, türleri ve kuramsal çerçeveleri incelenmektedir. Ayrıca göç ve kentleşme ilişkisi, Türkiye'nin özgün deneyimi bağlamında tartışmaya açılmaktadır (Tekeli, 2011, Keleş, 2006).

1. Göç Kavramı: Tanımı ve Farklı Anlamları

Göç olgusu, insanlık tarihi boyunca toplumların gelişim süreçlerine eşlik etmiş, her dönemde ve her coğrafyada farklı biçimlerde oluşmuştur. Bu kavram yalnızca insan hareketliliğini değil, diğer canlı türlerinin de yer değiştirme davranışlarını kapsamaktadır. Nitekim Bozkurt Güvenç'in (1997: 21) belirttiği üzere biyoloji ve zooloji literatüründe göç, bir grup canlının mevsimsel ya da kalıcı olarak yaşadıkları mekânı değiştirmesi olarak tanımlanır. Kuşların, balıkların, sürüngenlerin ve böceklerin göç etmesi bu bağlamda örnek gösterilebilir. Örneğin deniz kırlangıçları her yıl kutuplar arasında 40 bin kilometreye varan bir yolculuk yaparken, leylekler bahar mevsimlerinde hava akımlarından yararlanarak on binlerce kilometre göç eder. Benzer şekilde balinalar kuzeyde beslenip güneyde doğum yaparken, som balıkları yaşam döngülerini tamamlamak için yumurtadan çıktıkları akarsuya geri döner. Yeşil deniz kap-

lumba alarının ise doğdukları adaya geri dönüşleri dikkat çekicidir. Hatta  ekirgeler gibi bazı böcek türleri bile besin kaynaklarının tükenmesi ya da aşırı artışı nedeniyle g   eder. Bu  rnekler, g   olgusunun yalnızca insan merkezli bir olgu olmadığını göstermektedir.

 nsana dair g   tanımları ise literatürde oldukça çeşitlidir. Bal'a (2011: 93) göre g  , bireylerin veya grupların belirli bir yerleşim yerinden başka bir yerleşime doğru gerçekleştirdiği coğrafi ve toplumsal hareketlilik olarak açıklanabilir. Karpat (2003: 3) göçü, asıl mek ndan ulaşılmak istenen yere yapılan hareket olarak tanımlar. Faist'e (2003: 41) göre ise g  , yerleşilen mek nın kalıcı ya da yarı kalıcı biçimde idari sınırların dışına taşınmasıdır. Yalçın (2004: 177) göçü yalnızca mekânsal değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir hareketlilik olarak ele alırken, Peköz (2012: 31) göçü nüfusun coğrafi bakımdan yer değiştirmesi şeklinde ifade etmektedir. Sarp (2020: 12) ise göçü, gönüllü veya zorunlu, düzenli ya da düzensiz, geçici veya kalıcı olarak gerçekleşebilen bireysel ya da kitlesel hareketlilik biçiminde tanımlar. Battır'a (2020: 8) göre g  , mekânsal hareketliliğin ötesinde, bireylerin ve toplumların algısal değişimle başlayan ve yeni mek nda uyum süreciyle devam eden kapsamlı bir süreçtir.

Bu bağlamda sosyolojik açıdan g  , yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda toplumsal statü, ekonomik beklenti ve kültürel deneyimlerle örülü bir dönüşüm sürecidir. İnsanlar çoğunlukla daha yüksek yaşam standartlarına ulaşma isteğiyle yer değiştirmekte, yeni mek nlarda daha iyi koşullara kavuşma amacı taşımaktadır. G   nedenleri farklılık gösterse de bu ortak motivasyon çoğu durumda belirleyici olmaktadır (Canatan 2013: 318).

G  , birey ve toplum açısından yalnızca mekân de işikli ini değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin yeniden yapılanmasını da beraberinde getirir. Göçmenler yeni bir coğrafyaya giderken yalnızca eşyalarını değil, kültürel değerlerini, dillerini, yaşam biçimlerini ve anılarını da yanlarında taşırlar (Adı  zel 2016: 3). Bu nedenle g  , kültürel geçiş sürecini de ifade eder. Göçmen bireyler yeni bir kültürün içinde yaşamaya başlasalar da, önceki kültürel ba larını tümüyle terk etmezler. Bununla birlikte g  , geleneksel sınırların aşılmasına, toplumsal ilişkilerin dönüşmesine ve yeni sosyal a ların kurulmasına yol açar (Balcıoğlu 2007: 82-85). Göçmenler, katıldıkları topluma kendi değerlerini ve deneyimlerini taşıırken aynı zamanda o toplumdan da kültürel, ekonomik ve sosyal unsurlar alarak melez bir yapı oluştururlar. Bu süreç sonucunda ortaya çıkan toplum, geçmişle ba ını korumakla birlikte yeni bir kimlik kazanır (Karpat 2010: 63). G  , hem bireysel hem de toplumsal   ekte, çok farklı nedenleri ve sonuçları bünyesinde barındıran kapsamlı bir olgudur.

2. G   n Nedenleri

Toplumsal olguları anlamanın temel yollarından biri, onları ortaya çıkaran nedenlere odaklanmaktır. Her toplumsal olgunun kaynağı farklı olabildiği gibi, do urdu u sonuçlar da çeşitlilik gösterir. G   olgusu da bu bağlamda, çok boyutlu nedenlere dayalı

olarak gerçekleşen önemli toplumsal süreçlerden biridir. Ekonomik, siyasal, ekolojik, sosyal ve psikolojik faktörler göçün en önemli belirleyicileri arasında yer almaktadır.

2.1. Ekonomik Nedenler: Göçün başlıca tetikleyicilerinden biri ekonomik koşullardır. İnsanlar genellikle köklü bağlarının bulunduğu, kültürünü benimsedikleri ve sosyal çevre oluşturdıkları yaşam alanlarını kolay kolay terk etmek istemezler. Ancak ekonomik darboğaz, işsizlik ve yoksulluk bireyleri göçe zorlayabilmektedir. Daha yüksek gelir, istihdam olanakları ve yaşam standartlarına ulaşma isteği, göç kararlarını doğrudan etkilemektedir (Ören, 2013, s. 48). Nitekim Türkiye’de kırsaldan kentlere yönelen göç hareketlerinin temelinde de ekonomik sebepler öne çıkmaktadır. Kentlerin sunduğu iş olanakları, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişim imkânı, bireyleri kırsaldan kopararak şehir yaşamına yöneltmiştir. Göçmenlerin işgücü piyasasındaki konumları, geldikleri toplumdaki sosyal statülerini de belirleyen önemli bir göstergedir (Ciğerci, 2012, s. 110).

2.2. Siyasal Nedenler: Göçün bir diğer boyutu ise siyasal gelişmelerdir. Savaşlar, iç karışıklıklar, rejim değişiklikleri, baskıcı yönetimler ve siyasal istikrarsızlıklar, bireyleri yaşadıkları ülkelerden ayrılmaya zorlamaktadır. Türkiye’nin yakın çevresinde yaşanan iç savaşlar, rejim dönüşümleri ve bölgesel çatışmalar, milyonlarca insanın göç etmesine yol açmıştır. İran’daki rejim değişimi, Sovyetler Birliği’nin dağılması, Afganistan’ın işgali ve Taliban rejiminin uygulamaları göçün siyasal nedenlerine örnek teşkil eder (Mutluer, 2003, s. 14). Günümüzde ise Suriye iç savaşı, zorunlu göçlerin en çarpıcı örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal nedenlerle gerçekleşen göçler genellikle gönüllü değil, zorunlu nitelik taşır; bu da göçmenlerin sığınmacı veya mülteci statüsüyle farklı ülkelere yerleşmelerine yol açmaktadır.

2.3. Ekolojik Nedenler: Küresel ısınma, iklim değişiklikleri, kuraklıklar ve doğal afetler göçün ekolojik nedenlerini oluşturmaktadır. Özellikle Afrika’nın bazı bölgelerinde yaşanan uzun süreli kuraklıklar, açlık ve kıtlık sorunlarını beraberinde getirmiş ve kitleleri daha yaşanabilir bölgelere göç etmeye mecbur bırakmıştır. Bunun yanında nükleer denemeler, çevre tahribatı ve küreselleşme ile birlikte doğal kaynakların yoğun sömürüsü ekolojik dengeyi bozarak göç süreçlerini hızlandırmaktadır (Ören, 2013, s. 49-50). Doğal afetler tarım arazilerini kullanılamaz hale getirdiğinde, insanlar geçimlerini sağlayabilmek için yeni yaşam alanlarına göç etmektedir. Bu açıdan ekolojik nedenler, günümüzde giderek daha belirleyici bir göç faktörü haline gelmektedir.

2.4. Sosyal ve Psikolojik Nedenler: Göç yalnızca ekonomik veya siyasal zorunluluklardan kaynaklanmaz; aynı zamanda bireylerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçları da göç kararlarında etkili olmaktadır. Göç eden bireyler alıştıkları sosyal çevreden, kültürel değerlerden, dilden ve yaşam tarzından koparak yeni bir ortama uyum sağlamak zorunda kalır. Bu durum hem kayıpları hem de yeni fırsatları beraberinde getirir (Akhtar, 2018, s. 3). Kentlerin sunduğu özgürlük ortamı, bireyselleşme olanakları ve demokratik yaşam kültürü, kırsaldan kente yönelen göçlerin sosyal-psikolojik boyutunu güçlendirmektedir (Keleş, 2006, s. 35). Türkiye’nin kentleşme deneyiminde

ekonomik ve siyasal faktörler baskın olsa da sosyal ve psikolojik sebeplerin de göç üzerinde kayda değer etkiler oluşturduğu görülmektedir. Tablo 1 'de göçün temel nedenleri ve oransal miktarları verilmiştir.

Tablo 1. Göçün Temel Nedenleri

Göç Faktörü	Nedenler	Oransal Miktarı (%)
Ekonomik	İşsizlik, yoksulluk, gelir farklılıkları	40
Siyasal	Savaş, iç karışıklık, rejim değişiklikleri	25
Ekolojik	İklim değişikliği, kuraklık, doğal afetler	20
Sosyal ve Psikolojik	Bireyselleşme, kent yaşamı, sosyal uyum isteği	15

Kaynak: (Ören, 2013).

Tablo 1'e göre, göç nedenlerinin başında ekonomik faktörlerin (%40) geldiği, bunu sırasıyla siyasal (%25), ekolojik (%20) ve %15'ini sosyal-psikolojik faktörler oluşturmaktadır.

3. Göç Türleri

Göçlerin farklı nedenlerden kaynaklanması, doğal olarak birbirinden farklı göç türlerini de beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin sosyoekonomik, kültürel ya da politik özelliklerindeki çeşitlilik, göç hareketlerinin de farklı kategorilerde incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Tarihsel süreçte ortaya çıkan göç türleri, günümüzde de oldukça çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Düzenli-düzensiz, zorunlu-gönüllü, bireysel-kitlesel, iç-dış, kalıcı-geçici ile vasıflı-vasıfsız göçler, literatürde en çok kullanılan sınıflandırmalar arasında yer almaktadır. Türkiye'nin göç ve kentleşme deneyimi incelendiğinde, bu türlerin büyük kısmına karşılık gelen örnekler bulunduğu görülmektedir (Adıgüzel, 2020).

3.1. Düzenli ve Düzensiz Göç

Düzenli göç, ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde, yasal yollarla gerçekleşen göç hareketlerini ifade eder (IOM, 2009:14). Bir bireyin kendi ülkesinden, gerekli belgeler ve izinlerle başka bir ülkeye giderek orada oturum ya da çalışma hakkı elde etmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir (Toksöz, 2006:110). Öğrenciler, nitelikli işgücü, emekliler, aile birleşimi yoluyla gelenler ve yaşam tarzı tercihi nedeniyle göç edenler bu kategoriye örnekler (Kaya, 2015:20).

Buna karşılık düzensiz göç, yasal düzenlemelere aykırı biçimde gerçekleşen göç hareketlerini kapsamaktadır (Erder, 2015:78). Vize süresini aşan, yasa dışı yollardan ülkeye giren ya da sahte belgelerle gelen bireyler "düzensiz göçmen" olarak tanımlanır (Dedeoğlu ve Ekiz-Gökmen, 2011:17). "Kaçak göçmen", "belgesiz göçmen" ya da

“yasa dışı göçmen” kavramları bu çerçevede kullanılmakla birlikte, uygulamada devletlerin politikalarına göre farklı anlamlar kazanabilmektedir (Sert, 2014:517).

3.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç

Zorunlu göç, bireylerin kendi iradesi dışında, savaş, şiddet, baskıcı politikalar, doğal afetler ya da ekonomik çöküş gibi nedenlerle yer değiştirmelerini ifade eder (Toksöz, 2006:110). Depremler, seller, mübadele uygulamaları ve iç savaşlar zorunlu göçe yol açan örnekler arasındadır. Buna karşın gönüllü göç, bireylerin herhangi bir zorlayıcı sebep olmadan, daha iyi bir yaşam standardı ya da iş imkânı bulmak için gerçekleştirdikleri hareketlerdir (Çiçekli ve Demir, 2013:40-41). Ekonomik göçmenler, öğrenciler, profesyoneller ve emekliler gönüllü göçmen gruplarını oluşturur (Yalçın, 2004:17).

3.3. Bireysel ve Kitlesele Göç

Bireysel göç, bireyin kendi tercihi doğrultusunda tek başına ya da sınırlı sayıda kişiyle gerçekleştirdiği göçlerdir. Kitlesele göç ise genellikle öncü göçmenlerin ardından gelen yoğun hareketlilikle ortaya çıkar. Türkiye’den Batı Avrupa’ya 1960’lardan itibaren gerçekleşen işçi göçleri ya da köyden kente doğru hızlanan göç dalgaları bu türün tipik örneklerindendir (Yalçın, 2004:16).

3.4. İç ve Dış Göç

İç göç, ülke sınırları içerisinde kırsal bölgelerden kentsel alanlara veya farklı şehirler arası yapılan göçlerdir (Tekeli, 2011:173). Türkiye’nin hızlı kentleşme süreci, büyük ölçüde iç göçün sonucudur. Buna karşın dış göç, ülke sınırlarını aşarak başka bir devlete yapılan göç hareketlerini kapsar. Türkiye’nin 1960’lı yıllarda Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkeleriyle yaptığı işgücü anlaşmaları, kitlesele dış göç hareketlerinin en bilinen örneklerinden biridir (Canatan, 1990:13-14).

3.5. Geçici ve Kalıcı Göç

Geçici göç, belirli bir süre için yapılan göç hareketlerini ifade eder. Mevsimlik tarım işçiliği, öğrencilerin eğitim amacıyla farklı bir kente gitmesi ya da askerlik gibi sınırlı süreli yer değişiklikleri geçici göç kapsamında değerlendirilir (Yalçın, 2004:20-21). Kalıcı göç ise bireylerin geri dönmek üzere yer değiştirmelerini içerir. Bu tür göç, hem gönüllü hem de zorunlu koşullarda gerçekleşebilir (Koçak ve Terzi, 2012:170-171).

3.6. Vasıflı ve Vasıfsız Göç

Göçmenlerin sahip oldukları nitelikler, göçün türünü belirleyen önemli bir faktördür. Vasıflı göç, eğitilmiş ve uzmanlık sahibi bireylerin göçünü ifade eder. Bu grup,

Çoğunlukla düzenli g   kapsamında, yüksek vasıf gerektiren işlerde istihdam edilmektedir. Buna karşılık vasıfsız göçmenler, genellikle eğitimsiz olup düşük ücretli ve niteliksiz işlerde çalışan bireylerden oluşur. Kayıt dışı sektörlerde yo unla an bu grup, göç ettikleri ülkelerde ucuz işgücü olarak görülmektedir. Ancak kimi durumlarda vasıflı göçmenler de vasıfsız işlerde  alı abilmekte, ya da tam tersi şekilde vasıfsız göçmenler belirli vasıflı işlerde yer bulabilmektedir ( i ekli ve Demir, 2013:40-41). Tablo 2’de G   türleri ve özellikleri görülmektedir.

Tablo 2. G   Türleri ve  zellikleri

G�� Türleri	Tanımlar	�rnekler
Düzenli G��	Yasal kanallar aracılığıyla yapılan g��	Eğitim için gelen öğrenciler, nitelikli uzmanlar
Düzensiz Göç	Yasal düzenlemelere uygun olmayan g��	Vize süresini a�anlar, yasa dışı giriş yapanlar
Zorunlu Göç	Kişinin kendi iradesi dışında gerçekleşen g��	Savaş ve doğal afet sonrası g��ler
Gönüllü G��	Kişinin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği g��	üç veya eğitim amaçlı g��
Bireysel G��	Tek kişinin kendi kararı ile yaptığı g��	Tek bir i��i veya ��renci
Kitlesel Göç	�nceki bireyleri takip eden büyük g�� hareketi	Köyden kente g��ler, Avrupa i� gücü gücü
�� G��	�lke içinde gerçekleşen g��	Kırsal alanlardan büyük şehirlere göç
Dış G��	�lke dışına yapılan g��	Türkiye’den Almanya’ya i��i gücü
Geçici G��	Belirli süreli g��	Mevsimlik işçiler, öğrenciler, askerler
Kalıcı G��	Geri dönüş düşüncesi olmayan uzun süreli g��	Kalıcı i� veya yaşam amacıyla yapılan g��
Vasıflı G��	Eğitimli ve meslek sahibi bireylerin gücü	Mühendisler, doktorlar, akademisyenler
Vasıfsız G��	Eğitim seviyesi düşük, niteliksiz işlerde çalışan bireylerin gücü	

Kaynak: (Adı  zel, 2020).

4. G   Teorileri: Kavramsal ve Kuramsal  er e

G  , insanlık tarihi boyunca toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel dinamiklerle şekillenen karmaşık bir olgu olarak ele alınmaktadır. Sosyal bilimler literatüründe gücün nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını açıklamaya yönelik farklı kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. G   teorileri genel olarak mikro, mezzo ve makro düzeyde açıklamalar sunar.

Toksöz (2006:16), göç olgusunun hem yaygın hem de çok yönlü olması nedeniyle tanımlanmasının ve ölçülmesinin oldukça güç olduğunu vurgular. Bu bağlamda, göçün farklı yönlerini, süreçlerini ve etkilerini açıklamaya çalışan çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Söz konusu kuramlar, bireylerin ve hane halklarının davranışlarının yanı sıra ekonomik, sosyal ve politik faktörleri de incelemektedir.

4.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Ernst Georg Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı *The Laws of Migration* adlı çalışmalarında göçün genel kurallarını ortaya koymuştur. Bu kurallar özetle şunlardır: Göçlerin çoğu kısa mesafeli olup genellikle sanayi ve ticaret merkezlerine yöneliktir; kentlerin çekim gücü çevre bölgelerden göçmenleri kendine çeker; göçler zincirleme bir süreç oluşturarak yeni göçleri tetikler; kırsal nüfusu kent nüfusuna göre daha yüksek göç eğilimi gösterir ve kadınların göç oranı erkeklerden daha fazladır (Ravenstein, 1885; 1889).

4.2. Neoklasik Ekonomi Kuramı

Neoklasik teoriye göre göç, bireylerin rasyonel karar verme süreçlerinin bir sonucudur. Bu yaklaşıma göre, insanlar mevcut koşulların avantaj ve dezavantajlarını dikkatle değerlendirir; kendileri için en yüksek ekonomik getiriye sağlayacak ülkeye yönelirler (Dedeoğlu ve Ekiz-Gökmen, 2011: 20). Neoklasik perspektifte geliştirilen bu ekonomik yaklaşımlar, işgücü ve sermaye arasındaki dengesizlikleri uluslararası göçün temel nedeni olarak görür.

Bu kuramın temel varsayımı, sermayenin bol, işgücünün az olduğu ülkelerde ücretlerin yüksek, buna karşılık işgücü arzının fazla, sermayenin yetersiz olduğu ülkelerde ücretlerin düşük olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, bireyler rasyonel bir maliyet-fayda analizi yaparak, düşük ücretli ülkelere daha yüksek gelir elde edebilecekleri ülkelere doğru göç etme eğilimindedirler.

Bu süreçte göç, emek arzı ve talebi arasındaki dengesizlikleri ortadan kaldıran doğal bir mekanizma olarak işlev görür. Teorik düzeyde bakıldığında, bu hareketlilik zamanla optimum denge durumuna ulaşılmasını sağlar: sermaye açısından zengin ülkelerde işgücü arzı arttıkça ücretler düşerken; sermaye bakımından yetersiz ülkelere işgücü azalır ve ücretler yükselir. Böylece uluslararası göç, küresel işgücü piyasasında dengeleyici bir unsur hâline gelir (Sert, 2014: 509).

4.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Bu kurama göre, belirli bir mesafeye göç eden bireylerin sayısı, hedef bölgedeki fırsatların çeşitliliği ve yoğunluğu ile doğru orantılıdır. Başka bir ifadeyle, gidilecek yerde iş bulma ve yaşam koşullarını iyileştirme olasılığı ne kadar fazlaysa, o bölgeye yönelen göçmen sayısı da o ölçüde artmaktadır (Yalçın, 2004: 28).

Kesişen fırsatlar kuramının uluslararası g   literatürüne en önemli katkısı, g   sürecini yalnızca ekonomik gerekçeler üzerinden değil, aynı zamanda mesafe ve ulaşılabilirlik unsurları üzerinden de değerlendirmesidir. Kurama göre, g   edilecek mesafe uzadıkça ve bu mesafe boyunca ulus devlet sınırları aşılmak zorunda kaldıkça, g   süreci daha karmaşık ve zorlu bir h l alacağı öngörülmektedir. Çünkü her sınır geçişi, beraberinde farklı denetim mekanizmaları ve bürokratik engelleri getireceği beklenmektedir. Bu nedenle, uluslararası düzeyde gerçekleşen g   hareketleri, çoğu zaman sınır geçişleri, vize uygulamaları ve güvenlik politikaları nedeniyle ciddi kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, kesişen fırsatlar kuramı, g  n n yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda mekânsal ve siyasal sınırlamalar tarafından da şekillendirildiğini vurgulamaktadır ( ağlayan, 2006: 77-78).

4.4. İtme ve  ekme Kuramı

Everett Lee'nin 1966 yılında yayımladığı "Bir Güç Teorisi" (A Theory of Migration) adlı çalışmasında, g   olgusunu açıklamak üzere dört temel unsurdan söz edilmektedir. Lee'ye göre g   süreci; bireyin yaşadığı yerle ilgili etkenler, göç etmeyi düşündüğü yerin özellikleri, g   sürecinde karşılaşılan engeller ve kişisel faktörler olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilebilir.

Lee, kaynak bölge ile hedef bölge arasında belirgin farklılıklar bulunduğunu vurgular. Bir birey, uzun süre yaşadığı çevreye ilişkin daha fazla bilgiye sahip olduğundan, bu bölgeye dair kararlarını daha sakin ve bilinçli şekilde alabilir. Buna karşılık, g   etmeyi düşündüğü yeni yer hakkında aynı düzeyde bilgiye sahip değildir. Hedef bölgeye dair bilgiler çoğu zaman sınırlı, belirsiz veya dolaylıdır. Dolayısıyla, göçmen açısından yeni yerin avantajları ve dezavantajları tam olarak öngörülemez. Bu durum, hedef bölgeye yönelik bir belirsizlik ve risk unsuru doğurur. Lee, bu bilinmezliğin her g   hareketinde kaçınılmaz olduğunu ve g   kararının temelinde bu belirsizliğin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir (Lee, 1966: 50-51).

4.5. Marksist G   Kuramı

Marksist kuram, g   olgusunu kırdan kente göç ekseninde ve temelde mülksüzleştirme ve zorunluluk kavramları üzerinden açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre g  , bireylerin kendi iradeleriyle değil; üretim ilişkilerindeki dönüşüm ve toprak sahiplerinin zorla mülksüzleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan yapısal bir zorunluluğun ürünüdür. İnsanlar, ekonomik sistemin dayattığı bu koşullar nedeniyle yaşadıkları yerlerden ayrılmak durumunda kalmakta ve böylece kapitalist sistem için bol ve ucuz iş güç kaynağı haline gelmektedir (Marks, 1976).

Karl Marx'a göre, üretim araçlarının gelişmesiyle birlikte büyük araziler artık daha az emek g  yle işlenebilir hale gelmiş, bu durum da tarım sektöründe önemli ölçüde iş g   fazlası yaratmıştır. Kırsal alanda geçim olanağı kalmayan bu insanlar için tek çıkış yolu, kentlere göç ederek sanayi üretiminde yer almak olmuştur. Böylece, kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu proletarya sınıfı şekillenmiştir (Marks, 1976).

Sonuç olarak, Marksist perspektifte kırdan kente göç; bireysel tercihten çok, feodal üretim biçiminden kapitalist üretim tarzına geçişin zorunlu bir sonucu olarak değerlendirilir (Yalçın, 2004: 45-46).

4.6. Yeni Ekonomi Kuramı

Bu yaklaşıma göre göç kararı, yalnızca bireysel bir tercih sonucu ortaya çıkmaz; aksine, hane halkının tüm üyeleri hatta kimi durumlarda topluluğun tamamı tarafından ortak şekilde alınan bir karar sürecidir. Böylece göç, yalnızca geliri artırma amacıyla değil, aynı zamanda gelirdeki belirsizlikleri azaltma ve yerel ekonomik aksaklıkları dengeleme aracı olarak da işlev görmektedir (Abadan-Unat, 2006: 24).

1990'larda Oded Stark tarafından geliştirilen bu yaklaşım, neoklasik teoriye dayansa da ondan farklı olarak aile ve hane stratejilerini merkeze almaktadır. Bu bakış açısına göre göç, bireyin tek başına aldığı bir karar değil; ailenin ekonomik güvenliğini korumaya yönelik rasyonel bir stratejidir. Dolayısıyla göçün temel nedeni, yalnızca ülkeler arasındaki ücret farklılıkları değildir. Gelir güvencesizliği, göreceli yoksulluk, riskten kaçınma ve gelir kaynaklarını çeşitlendirme gibi unsurlar da göç sürecini etkileyen önemli faktörlerdir (Abadan-Unat, 2006: 24).

Ayrıca bu teori, sadece emek piyasalarına değil, diğer ekonomik alanlardaki denge-sizliklere de dikkat çeker. Buna göre göç, işlemeyen piyasa mekanizmalarının bir sonucu olarak, sermaye birikimini kolaylaştırmakta ve tarımsal üretimin kapitalist işletmelere dönüşümünde etkili bir araç haline gelmektedir (Toksöz, 2006: 20).

4.7. İkili İş Gücü Piyasası Kuramı

Bu yaklaşım, göçü modern sanayileşmiş ekonomilerin yapısal ihtiyaçları çerçevesinde açıklamakta ve uluslararası göçü göçmenlerin menşe ülkelerindeki itici faktörler üzerinden değil, hedef ülkelerdeki çekici faktörler üzerinden değerlendirmektedir. Temel varsayım, gelişmiş ülkelerde göçmen işgücüne sürekli bir talep bulunduğu ve bunun da bu ülkelerin ekonomik yapısının doğal bir sonucu olduğudur. Bu sürekli talep, gelişmiş sanayi toplumlarının dört temel yapısal özelliğine dayanmaktadır: yapısal enflasyon, motivasyonel sorunlar, ekonomik ikilik ve işgücünün demografik yapısı (Sert, 2014: 509).

Gelişmiş ekonomilerde işgücü piyasası, sermaye yoğun ve emek yoğun sektörlerin varlığı nedeniyle ikili (tabakalı) bir yapı sergiler. Sermaye yoğun birincil sektörde çalışanlar, ileri teknoloji ve donanım ile üretim yapan, yüksek bilgi, beceri ve uzmanlık gerektiren vasıflı işçilerdir. İşverenler, bu işçilere eğitim ve yatırım yaptığı için onları işten çıkarmak kolay değildir; sermaye ile vasıflı işgücü arasında tamamlayıcı bir ilişki mevcuttur. Buna karşılık, ikincil sektördeki işler genellikle vasıfsız ve düşük statü-lüdür, çalışma koşulları zordur ve ekonomik kriz dönemlerinde işten çıkarılmalar yaygındır. Bu işler, hem çalışma koşullarının ağır olması hem de kariyer fırsatlarının sınırlı olması nedeniyle yerli işçiler tarafından kabul edilmemektedir. Ayrıca düşük

Ücretler, işverenlerin işgücünü hiyerar sinin alt kademelerinde çalışmaya ikna etmesi için kaçınılmazdır; aksi halde ücret yapısı bozulur ve üst kademelerdeki işçiler de yüksek ücret talep eder. Bu nedenle, düşük statülü, az ücretli ve vasıfsız i ler, genellikle yabancı göçmen işçiler tarafından üstlenilmektedir (Toksöz, 2006: 17-18).

4.8. Merkez- evre Kuramı

1970’li yıllarda gelişen ve “tarihsel-yapısalcı” olarak tanımlanan yaklaşım, uluslararası g   olgusuna farklı bir bakış kazandıran alternatif bir kuram olarak öne çıkmıştır. Marksist politik ekonomi ile dünya sistemi teorisinden beslenen bu yaklaşım, dünya ekonomisinde var olan eşitsiz g   ilişkilerine ve merkez- evre arasındaki bağımlılık yapısına dikkat çeker (Castles ve Miller, 2008, : 34). Bu çerçevede g  , esasen kapitalist üretim biçiminin yayılmacı karakterinin bir sonucu olarak değerlendirilir. Başka bir ifadeyle, ucuz işgücünün sermaye birikim sürecine eklenmesi kapitalist sistemin doğal bir sonucudur (Toksöz, 2006: 18-19).

Tarihsel-yapısalcı yaklaşıma göre uluslararası g  , kapitalist gelişmenin yarattığı ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin bir yansımasıdır. Kapitalist sistem, Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya gibi merkezlerden ba layarak  evre ülkelere doğru genişledikçe, bu bölgelerdeki toprak, emek ve doğal kaynaklar küresel pazarın kontrolü altına girmekte; bunun sonucunda da uluslararası g   akımları ortaya çıkmaktadır (Abadan-Unat, 2006: 31). Bu anlayışa göre, işgücünün hareketini belirleyen asıl unsur sermayedir ve sermaye, emek gücünü kendi ihtiyaçlarına göre yönlendirip kullanır. Dolayısıyla, az geli mi  ve  evre konumundaki bölgelerden kapitalist merkezlere doğru gerçekleşen g  , küresel kapitalizmin yapısal bir gerekliliği olarak kabul edilir (Kaya, 2014 : 20).

4.9. Kurumsal Kuram

Uluslararası göç hareketleri ba ladıktan sonra, göçmenlerin yer değiştirme süreçlerini kolaylaştıran çeşitli kurumlar ve gönüllülük esasına dayalı organizasyonların ortaya çıkması, g  n n dinamiklerine yeni unsurlar eklemiştir. Bu süreçte, insan kaçakçıları, çok uluslu şirketler, emlak aracıları ve ulaşım sektöründeki aktörler, yasal veya yasa dışı biçimlerde faaliyet göstererek g  n n kendine özgü bir endüstri haline gelmesine zemin hazırlamıştır (Sert, 2014: 513).

Böylece, sermaye bakımından güçlü ülkelere göç etmek isteyen bireylerle bu ülkelere giriş için gerekli olan vize, çalışma izni ve benzeri yasal imk nlar arasındaki dengesizlik giderek artmıştır. Ortaya çıkan bu eşitsizlik, bir yandan yüksek kazanç elde etmeyi amaçlayan özel girişimler tarafından, diğer yandan da insani yardım temelli gönüllü kuruluşlar aracılığıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Bu ortamda  ekillen-en yapılardan biri de karaborsa piyasalarıdır. Söz konusu piyasalar, özellikle savaş, baskı veya yoksulluk nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan sı ınmacılardan olağanüstü yüksek ücretler talep ederek büyük gelirler elde etmektedir.

Yeraltı ekonomisinde gelişen bu tür kurumlar, çoğu zaman göçmenlerin sömürülmesine ve insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu durumun yarattığı etik ve hukuksal sorunlar karşısında, gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren insan hakları odaklı örgütler, hem yasal hem de yasa dışı yollarla göç eden bireylerin temel haklarını savunmak için çaba göstermektedir (Abadan-Unat, 2006: 36).

4.10. Kümülatif Nedensellik Kuramı

Bu kuram, göçün çoklu nedenlerini bir bütün olarak ele alır. Toprak yetersizliği, gelir eşitsizliği ve üretim yapısındaki bozukluklar gibi faktörler, sosyal koşulların her göç hareketiyle birlikte değişmesiyle kümülatif bir etki yaratır (Mutluer, 2003; Sert, 2014: 505-524).

Kuramın isminden de anlaşılacağı üzere, bu yaklaşım çoklu nedensellik ilkesine dayanır. Daha önce ele alınan çeşitli göç kuramlarından farklı unsurları bir araya getiren bu model, göç olgusunu bütüncül bir çerçevede incelemeyi amaçlar. Göçü etkileyen ekonomik ve toplumsal faktörler birbirinden bağımsız değil, karşılıklı etkileşim içinde değerlendirilir. Bu bağlamda, toprak yetersizliği, gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve üretim yapısındaki dengesizlikler gibi ekonomik etmenler, göçün temel belirleyicileri arasında gösterilmektedir. Söz konusu kuram, göç olgusunu çok farklı faktörleri kapsayacak şekilde geniş bir perspektiften ele alır ve hiçbir etmeni dışarıda bırakmamaya özen gösterir (Mutluer, 2003, s. 22). Kurama göre, her yeni göç hareketi toplumsal yapıyı dönüştürür; dolayısıyla neden-sonuç ilişkisi kümülatif bir nitelik kazanır (Sert, 2014: 513). Diğer bir deyişle, her göç dalgası, bir sonraki göç kararının verileceği sosyal zemini yeniden şekillendirir.

Toplum bilimciler, göçün bu birikimli (kümülatif) niteliğini açıklamak için sekiz temel sosyoekonomik etken tanımlamışlardır. Bu etkenler arasında; göç ilişkiler ağının yaygınlığı, gelir ve toprak dağılımındaki dengesizlikler, tarımsal üretim biçimi, kültürel ve beşerî sermayenin bölgesel farklılıkları, emeğin toplumsal değeri ve üretim yapısının niteliği yer almaktadır (Abadan-Unat, 2006: 37).

4.11. Göç Sistemleri Kuramı

Kuram, göçün uluslararası ilişkiler, politik ekonomi ve kurumsal yapılar üzerinden açıklanabileceğini savunur. Sömürgecilik döneminde kurulan kültürel ve idari bağlar, günümüzde göç sistemlerini şekillendirmektedir (Toksöz, 2006; Sert, 2014: 520).

Bu kuram, tıpkı dünya sistemleri yaklaşımında olduğu gibi, uluslararası ilişkiler, politik ekonomi, kolektif eylem ve kurumsal yapıların göç üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Göç sistemi, aralarında göçmen hareketliliği bulunan iki ya da daha fazla ülke arasında kurulan ilişkisel bir yapıdır ve genellikle bölgesel göç akımlarını açıklamak için kullanılmaktadır. Özellikle uluslararası göç, çoğu zaman eski sömürgeci devletler ile onların eski sömürgeleri arasında gerçekleşmektedir. Sömürgecilik döneminde bu ülkeler arasında oluşan kültürel, idari, ekonomik, ulaşım ve iletişim

a ları, sonraki dönemlerde g   sürecini kolaylaştırıcı bir rol üstlenmiştir. Bu etkileşim sonucunda ulusötesi piyasalar ve kültürel sistemler ortaya çıkmıştır (Sert, 2014: 520).

 lkeler arasındaki ilişkiler yalnızca devlet düzeyinde değil; aynı zamanda aile ba ları, sosyal a lar ve kültürel ortaklıklar üzerinden de şekillenmektedir. Bu nedenle, g   hareketlerini anlamak için hem mikro düzeyde bireysel karar süreçlerine hem de makro düzeyde ekonomik ve politik yapıları birlikte bakmak gerekmektedir (Toksöz, 2006: 20).

G   sistemleri kuramına göre bir güç sistemi, insan hareketliliği, mal ve sermaye akışları aracılığıyla birbirine ba lanan iki veya daha fazla bölgeden oluşur. Bu bölgelerden biri genellikle g   alan merkez bölge, diğeri ise g   veren  evre bölgelerdir. Kuram, yalnızca ülkeler arasındaki insan hareketlerini değil; aynı zamanda ticaret ilişkilerini, güvenlik ittifaklarını, tarihsel sömürge ba larını, malların, hizmetlerin ve bilginin dolaşımını da açıklamaya çalışır. Dahası, bu çerçevede, g   akımları ba lamadan önce ortaya çıkan fikir ve kültürel etkileşimlerin de güç sistemlerinin oluşumunda belirleyici rol oynadığı vurgulanır (Sert, 2014: 514).

4.12. Sosyal İlişkiler A ı Kuramı

Göçmenlerin gittikleri yerlerde kurdukları sosyal a lar, g   akımlarının sürdürülmesinde belirleyici rol oynar. Bu yaklaşım, göçü anlamada bireysel ve yapısal faktörlerle birlikte ele alarak analize genişlik kazandırır (Yalçın, 2004: 49;  a layan, 2006: 71)

Bu kuram, belirli bir bölgeye yönelen g   akımlarının s rekli ini, göçmenlerin gittikleri yerlerde oluşturdukları sosyal a lar üzerinden açıklamaktadır. Kuramın temel varsayımı, bu a ların yalnızca ekonomik faktörlere değil, çeşitli sosyal, kültürel ve bireysel değişkenlere de dayanabilece idir (Yalçın, 2004, s. 49). Bu yaklaşım, g   olgusunu göçmen merkezli bir bakış açısıyla ele alarak diğer kuramlardan ayırır.

A  kuramının ayırt edici yönü, g   sürecinde sıklıkla arka planda kalan bireyi, yani göçmeni analizin merkezine yerle tirmesidir. Böylelikle, yalnızca yapısal koşulların değil, bireysel tercihler ve kişisel bağlantıların da g   kararları üzerindeki etkisi görünür hâle gelmektedir. Bu yaklaşım, göçü açıklarken sadece makro düzeydeki ekonomik ya da siyasal faktörlerle yetinmez; aynı zamanda mikro düzeydeki sosyal ilişkileri de dikkate alır (Yalçın, 2004: 49).

Dolayısıyla a  kuramı, hem geniş bir perspektif sunarak g   n çok boyutlu yapısını kavramaya olanak tanır hem de bireysel düzeyde derinlemesine analiz yapılabilmesini mümkün kılar. Bu yönüyle kuram, g   hareketlerini hem g   veren hem de g   alan toplumlar açısından anlamaya yardımcı olur. Tüm bu özellikler, günümüzün karmaşık g   süreçlerini çözümlemede a  kuramını en açıklayıcı ve birey odaklı modellerden biri hâline getirmektedir ( a layan, 2006: 88).

5. Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi ve Göç Süreçleri

5.1. Türkiye'de İç Göç Süreçleri

Türkiye'nin kentleşme süreci genellikle 1950'li yıllarla birlikte hız kazanmış olsa da, bu sürecin Cumhuriyet'in kuruluşundan önce de bazı izleri görülmektedir. 1923-1950 yılları arasında kentleşme sınırlı bir ölçekte ortaya çıkmış; Ankara'nın başkent ilan edilmesi, büyük kentlerde sanayi tesislerinin kurulması ve demir yolu ağlarının yaygınlaşması bu dönemin temel kentleşme göstergeleri olmuştur (Tekeli, 1998). Hatta bazı araştırmalar, Türkiye'de kentleşme deneyiminin Osmanlı döneminin 19. yüzyıldaki modernleşme çabalarına kadar uzandığını ileri sürmektedir (Kurtuluş, 2017).

1950'li yıllardan itibaren, kırdan kente göçler büyük bir hız kazanmış, bu süreç ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutları içeren geniş bir kapsamda gerçekleşmiştir. İçduygu ve Sirkeci'ye (1999:250) göre, 1950 öncesinde Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamakta ve coğrafi hareketlilik oldukça düşük düzeydeydi. 1927 nüfus sayımına göre, nüfusun yalnızca %24'ü kentlerde, %76'sı belde ve köylerde yaşamaktaydı; 1950'ye kadar bu oran kent lehine yalnızca 0,82 puan artmıştı. 1950'den sonra ise Anadolu kırsalından başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere yoğun bir göç dalgası yaşandı (Adıgüzel, 2016:41).

Kırsal alanlardan kentlere göçün temel itici nedenleri arasında, tarımda yaşanan yapısal değişiklikler, aile ekonomisinden pazar ekonomisine geçiş, tarımsal arazilerin parçalanması ve verimsizleşmesi, makineleşmenin iş gücünü azaltması, düşük gelir düzeyi, eğitim ve sağlık gibi altyapı hizmetlerinin yetersizliği, güvenlik sorunları ve terör gibi etkenler bulunmaktadır (Bal, 2011:85). Öte yandan, kentlerde sağlanan daha iyi eğitim, sağlık ve ulaşım olanakları göçmenler açısından çekici bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Ören, 2013:46).

Türkiye'de göç, Batı'daki sanayileşmeye dayalı göçlerden farklı olarak, kırsal kesimdeki ekonomik ve demografik dönüşümlerden kaynaklanmaktadır. Tarım alanındaki nüfus baskısı, arazilerin küçülmesi ve teknolojik gelişmeler, kentleri çekici kılan faktörlerden daha baskın bir rol oynamaktadır (Canatan, 1990:131). Ruşen Keleş'e (2006:67-68) göre, Türkiye'de kentleşme, itici, iletili ve çekici güçlerin etkisi altında şekillenen bir nüfus hareketidir. İtici güçler, nüfusu köyden ve tarımdan uzaklaştıran etmenleri; iletili güçler, göçü kolaylaştıran ulaşım ve iletişim imkanlarını; çekici güçler ise kentlerin sunduğu ekonomik ve sosyal fırsatları ifade etmektedir.

1980'li yıllardan itibaren kentleşme, önceki dönemlerden farklı olarak kentler arası göçlerin artması, modernleşmenin getirdiği teknolojik dönüşümler ve toplumsal hareketlilik ile yoğunlaşmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250). Aynı dönemde neoliberal politikalar ve kentsel yeniden yapılanma, Türkiye kentleşmesinde yeni bir evreyi başlatmıştır (Kurtuluş, 2017:214). Kentler artık sadece toplumsal değişimin yansıdığı mekânlar değil, aynı zamanda analiz edilmesi gereken bağımsız araştırma nesneleri

hâline gelmiştir. Bu süreç, mekânsallık, sosyal hareketler, küreselleşme, risk, kentsel eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet ve ekoloji gibi kavramlarla değerlendirilmektedir (Eşgin ve Sarı, 2016:8).

1980 sonrası dönemde, Türkiye’de kentsel nüfus hızla artmış; 1980’de 19.645.007 olan kentsel nüfus, 1990’da 33 milyonu aşmış ve bu dönemde kentsel nüfus, kırsal nüfusu ilk kez geçmiştir (Işık, 2005:64). Göç nedenleri çeşitlenmiş; erkekler ağırlıklı olarak iş, tayin ve eğitim için göç ederken, kadınlar çoğunlukla eğitim ve evlilik amacıyla göç etmiştir. 1980’lerden itibaren göç nitelik değiştirmiş, kırdan kente göçün yerini küçük kentten büyük kente göç almıştır. Göç edenler daha eğitilmiş, nitelikli ve iş gücü piyasasında pazarlık gücüne sahip bireyler hâline gelmiştir (Koyuncu, 2017:366-367).

2000 sonrası süreçte, sanayi yatırımlarının artışı, hizmetler sektöründeki gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler, nitelikli iş gücü göçünü tetiklemiş; bu dönemde göç edenlerin eğitim seviyesi ve sosyoekonomik nitelikleri daha yüksek olmuştur. Ayrıca, kentsel dönüşüm politikaları ve yasal düzenlemeler ile gecekonduların inşası neredeyse imkânsız hâle gelmiş ve mevcut gecekonduların bölgeleri dönüştürülmeye başlanmıştır (Koyuncu, 2017:371; TÜİK, 2019).

Genel olarak, Türkiye’nin kentleşme süreci üç dönem halinde değerlendirilebilir:

- 1. Erken Dönem (1923-1980):** Göçlerin çoğunlukla ekonomik nedenlere dayandığı, kırsal alanların itici güç oluşturduğu dönem.
- 2. Ara Dönem (1980’lerin ikinci yarısı-2000):** Göçün ekonomik ve siyasal nedenlerle çeşitlendiği, kentten kente göçlerin arttığı dönem.
- 3. Geç Dönem (2000 sonrası):** Küreselleşme, neoliberal politikalar, kentsel dönüşüm, toplumsal hareketler ve yeni göç türlerinin öne çıktığı, kentlerin çok boyutlu bir analiz alanı hâline geldiği dönem.

Tablo 3. Türkiye’de Kentleşme Oranları (1950-2020)

Yıl	Kentleşme Oranı (%)
1950	25
1960	31
1970	38
1980	44
1990	59
2000	64
2010	77
2020	92

Kaynak: (TÜİK 2019 verileri)

5.2. Türkiye’de Dış Göç Süreçleri

Göç olgusu, tarih boyunca farklı nedenlerle ortaya çıkmıştır. Başlangıçta iklim koşulları, kıtlık, doğal afetler ve savaş gibi faktörler göçü tetikleyen temel etkenler arasında yer alırken, zamanla kültürel, eğitimsel, siyasi ve sosyal nedenler de bu sürece dahil olmuştur (Dönmez Kara, 2015:11). Bu durum, göçün statik bir olgu değil, zamana ve mekâna bağlı olarak değişken bir süreç olduğunu göstermektedir.

Son yıllarda küresel ölçekte göç hareketlerine bakıldığında, temel motivasyonların savaş, ekonomik imkânsızlık ve toplumsal istikrarsızlık gibi faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye, Avrupa ve Asya kıtaları ile Orta Doğu üzerinden Afrika kıtalarını birbirine bağlayan stratejik konumu nedeniyle, göçmenler için Batı ülkelerine ulaşırken en çok tercih edilen geçiş noktalarından biri olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte sınır değişiklikleri, bazı Müslüman ve Türk vatandaşlarının Anadolu’ya göç etmesine yol açmıştır. Türkiye’ye yönelen göçmenler arasında, 1922–1938 yılları arasında Yunanistan’dan yaklaşık 384 bin kişinin geldiği tespit edilmiştir (Vatandaş, 2016:4). 1923–1945 döneminde Balkanlardan 800 bin kişi, 1933–1945 yıllarında Almanya’dan 800 bin kişi, 1952–1954 yıllarında ise Doğu Türkistan’dan 2 bin Türk kökenli birey Türkiye’ye göç etmiştir. Afganistan’daki savaşın ardından 1982 yılında Pakistan’da sığınan 7 bin Kırgız, Özbek ve Türkmen asıllı Afgan da Türkiye’ye ulaşmıştır. Ayrıca 1988’de Irak’tan 52 bin kişi, 1989’da Bulgaristan’dan 345 bin kişi, 1991 Körfez Savaşı sonrası Irak’tan 51 bin kişi ve 1999’da Kosova iç savaşı nedeniyle 17.746 kişi Türkiye’ye göç etmiştir (Adıgüzel, 2020:84; Dönmez Kara, 2015:135).

1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması çerçevesinde Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen Nüfus Mübadelesi de dış göç açısından önemli bir örnektir. Mübadele, etnik kimlikten ziyade dini esas alarak düzenlenmiş ve bu kapsamda Gagavuzlar ile Karaman’daki Türk Ortodokslar da dahil edilmiştir. Mübadele sonucunda yaklaşık 1 milyon 200 bin Rum Anadolu’dan Yunanistan’a göç ederken, 500 bin Müslüman Türk Yunanistan’dan Anadolu’ya gelmiştir. İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada’daki Rumlar ile Batı Trakya’daki Türkler bu nüfus değişimine dahil edilmemiştir (Adıgüzel, 2020:82-83).

Türkiye’nin hem coğrafi hem de jeostratejik konumu, ülkeyi göç dalgalarında hem hedef hem de transit ülke haline getirmiştir. 1950’li yıllarda göçün kaynak ülkesi konumunda olan Türkiye, 1990’lı yıllardan itibaren özellikle Asya ve Orta Doğu ülkelerinden Avrupa’ya geçiş yapan göçmenler için transit ülke rolü üstlenmiştir. Avrupa ülkelerinin refah düzeyi, Türkiye’nin güney ve doğu sınırları üzerinde yaşayan insanlar için çekici bir unsur oluştururken; bu ülkelerdeki siyasi ve ekonomik sorunlar göçmenler açısından itici bir etken olmuştur.

Son olarak, 2011 yılında Suriye’de yaşanan kriz nedeniyle Türkiye’ye göç eden Suriyeli sayısı günümüzde 3.739.240’a ulaşmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,

2022). Bu durum, Türkiye'nin dış g   sürecindeki rolünü ve önemini günümüzde de koruduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Türkiye'ye Tarihsel G   Dalgalanması

Dönem	Göçmen Kaynağı	Göç Eden Kişi Sayısı
1922–1938	Yunanistan	384.000
1923–1945	Balkanlar	800.000
1933–1945	Almanya	800.000
1952–1954	Doğu Türkistan	2.000
1982	Afganistan	7.000
1988	Irak	52.000
1989	Bulgaristan	345.000
1991	Irak (Körfez)	51.000
1999	Kosova	17.746
2011–2022	Suriye	3.739.240

Kaynak: Adıgüzel, 2020:82–84., Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022, Dönmez Kara, 2015:135

Tablo 5: Lozan Nüfus Mübadelesi

Göçmen Grubu	G�� Y�n�	Kişi Sayısı
Rum Ortodoks	Anadolu → Yunanistan	1.200.000
Müslüman Türk	Yunanistan → Anadolu	500.000

Kaynak: Adıgüzel, 2020:82–84.

6. Kentleşme ve Güç Arasındaki Dinamikler

Kentleşme süreci, toplumsal değişimin önemli bir paradigması olarak g   olgusuyla yakından ilişkilidir. G  ler, yalnızca toplumsal yapıda çeşitli dönüşümlere yol açmakla kalmaz; aynı zamanda kentleşmenin başlıca belirleyicilerinden biri olarak işlev görür. Bu bağlamda, kentleşme süreçlerini analiz etmek için g   hareketlerini dikkate almak kaçınılmazdır. Kentleşme, bireylerin, hanelerin ve toplulukların kırsal alanlardan kentsel alanlara doğu yönelen hareketleriyle şekillenir. Bu nedenle, kentlerin oluşumu ve örgütlenmesinde göçmenlerin rolü kritik bir öneme sahiptir.

Kentler, sahip oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel özellikler nedeniyle göçmenleri kendilerine çeker. Balcıoğlu'na (2007:38) göre kent, sanayi, ticaret ve hizmet gibi ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı; tarımsal ve endüstriyel ürünlerin dağıtıldığı; nüfusun sosyal tabakalara ayrıldığı; mesleki rollerin çeşitlendiği; sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin arttığı; idari kurumları ve merkezi yönetim birimlerini barındıran; yerel,

bölgesel ve uluslararası ilişkiler ağına sahip heterojen bir toplumsal yapıdır. Kentler, yalnızca coğrafi bir büyümenin ürünü değil, aynı zamanda kırsal alanlardan gelen göçle şekillenen dinamik yapılar olarak ortaya çıkar. Bu nedenle kentleşme, kentlerin oluşumu ve örgütlenmesinde temel bir süreci temsil eder (Balcıoğlu, 2007: 38).

Kentleşme, dar anlamıyla kentsel nüfusun artışı ve kent sayısının çoğalması süreci olarak tanımlanabilir. Kentsel nüfus, doğum ve ölüm oranlarındaki fark, ayrıca köy ve kasabalardan gelen göçlerle artar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğurganlık oranlarının kentlerde az olması nedeniyle, kentleşme daha çok kırsal alanlardan kentlere göç hareketleriyle beslenir. Ancak kentleşmeyi yalnızca bir nüfus hareketi olarak görmek eksik bir yaklaşım olur. Çünkü kentleşme, toplumsal ve ekonomik değişimlerle paralel olarak gelişen çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekliliği gözardı edilmemelidir (Keleş, 2006).

Keleş (2006:23-24), kentleşmeyi geniş anlamıyla, sanayileşme ve ekonomik büyüme ile birlikte kent sayısının artması, mevcut kentlerin büyümesi, toplum yapısında artan örgütlenme ve uzmanlaşma, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişimlerin ortaya çıkması şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım, kentleşmenin yalnızca demografik bir olgu olmadığını, aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimleri de kapsadığını ortaya koyar.

Kentleşme, nüfusun kırsal alanlardan kentlere yoğunlaşması, buna uygun idari ve hukuki düzenlemelerin yapılması ve kente ait altyapı ve hizmetlerin sunulması sürecini ifade eder. Bu bağlamda, kentleşmenin iki önemli boyutu bulunmaktadır: Birincisi, nüfusun yatay hareketliliği ile kentlerde yoğunlaşması; ikincisi ise kentlerde biriken nüfusun kent yaşamına uygun kurumlar ve sosyal değerler oluşturmalarıdır (Balcıoğlu 2007:25). Başka bir deyişle, kentleşme toplumsal yapıda kapsamlı bir değişimi ifade ederken, temel belirleyici unsur genellikle nüfus artışı ve bu nüfusun kırsal bölgelerden kentsel alanlara yönelmesidir. Bu süreç, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel değişimlerle doğrudan bağlantılıdır (Bal 2011:86).

Kentleşme, kırsal bir toplumun kentsel topluma dönüşmesi ve kente ait mekân ile toplumsal pratiklerin evrimleşmesi süreci olarak tanımlandığında, göç olgusu bu sürecin ayrılmaz bir parçası hâline gelir. Göçler çoğunlukla kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelir ve böylece göç, kentleşmenin temel bir bileşeni olarak değerlendirilebilir (Korkmaz 2011:98).

Türkiye örneğinde kentleşme ve göç arasındaki ilişki açık bir şekilde gözlemlenebilir. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun yalnızca yaklaşık %24'ü kentlerde yaşarken, günümüzde bu oran %90'ın üzerine çıkmıştır (TÜİK, 2019). Bu dönüşüm, kırsal alanlardan çeşitli nedenlerle kentsel alanlara yapılan göçlerin yoğunluğunu ve etkisini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin kentleşme deneyimi, göç hareketleri ile doğrudan bağlantılıdır ve kentleşme sürecini anlamak için göç olgusunun analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır.

7. Dış G   ve Kentleşme: Küresel Dinamikler ve Yerel Dönüşümler

Dış g  , küreselleşmenin hız kazandığı çağımızda, kentleşme süreçlerini şekillen-diren en önemli nüfus hareketlerinden biri haline gelmiştir. Uluslararası g  , yalnızca bireylerin yer değiştirmesi anlamına gelmemekte; aynı zamanda kentlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal yapısında köklü dönüşümlere yol açmaktadır (Castles, de Haas ve Miller, 2014). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, dış g   akımları kentlerde nüfus yo unlu unu artırmakta, yeni sosyal dinamikler ortaya çıkarmakta ve kentsel planlamada önemli zorluklar yaratmaktadır (Skeldon, 2018).

Dış g  , kent ekonomilerinin yeniden yapılandırılmasında önemli bir rol oyna-maktadır. Göçmenler, iş güç piyasasında genellikle düşük ücretli işlerde istihdam edilmekte ve kent ekonomisinin esnekliğini artırmaktadır (Dustmann ve Glitz, 2011). Bu durum, özellikle gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümenin sürdürülmesine katkı sağlarken; yerel iş g  yle rekabet, ücret baskısı ve işsizlik gibi sorunları da beraberinde getirmektedir (Borjas, 2017). Demografik açıdan ise dış g  , kent nüfus-larının gen leşmesine ve nüfus artış hızının dengelenmesine katkıda bulunmaktadır. Avrupa kentlerinde yapılan araştırmalar, göçmen nüfusun yaşlanan toplumlar için demografik bir denge unsuru oluşturduğunu göstermektedir (OECD, 2020).

Dış g  n n kentleşme üzerindeki en belirgin etkilerinden biri, kentlerin sosyal do-kusundaki  eşitliliklerdir. Göçmen topluluklar, geldikleri kentlerde yeni kültürel kimlik-ler ve sosyal ilişkiler a ı oluşturarak “ o ul kent” yapısını güçlendirmektedir (Verto-vec, 2007). Bu durum, kültürel zenginlik ve toplumsal yenilenme açısından olumlu görülse de, entegrasyon sorunları, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi olgular kentsel uyum açısından ciddi birer sorun teşkil etmektedir (Portes ve Rumbaut, 2014). Yerel yönetimlerin göçmenlerin sosyal uyumunu destekleyen politikalar geliştirmesi, kent-lerin sürdürülebilir gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Eğitim, barınma, dil öğrenimi ve kültürel etkileşim programları, bu sürecin başarıyla yürütülmesinde be-lirleyici unsurlardır (Ager ve Strang, 2008: 171).

Dış g  , kentlerin mekânsal yapısında da önemli değişimlere neden olmaktadır. Göçmenlerin çoğunlukla düşük gelirli gruplar arasında yer alması, onları kent çeper-lerindeki düşük maliyetli konut bölgelerine yönlendirmektedir (Sassen, 2001). Bu durum, “göçmen mahalleleri” veya “etnik enklavlar” olarak adlandırılan yeni kent-sel alanların oluşumuna yol açmaktadır. Bu alanlar, bir yandan kültürel dayanışmayı güçlendirirken diğer yandan mekânsal ayrışmayı ve toplumsal tabakalaşmayı artır-a-bilmektedir. Ayrıca, hızlı g   akışlarının yaşandığı kentlerde altyapı, ulaşım ve sosyal hizmetlerin yetersiz kalması, kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Skeldon, 2018). Bu bağlamda, dış g  n n sürdürülebilir kentleşme politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Dış g   ve kentleşme ilişkisi, yalnızca ekonomik ve sosyal değil, aynı zamanda yönetsel bir meseledir. Yerel yönetimlerin göçmen politikaları, kentlerin g  le başa çıkma kapasitesini doğrudan etkilemektedir. Avrupa Birliği, göçmenlerin kentlere

entegrasyonunda yerel yönetimlerin aktif rol üstlenmesini teşvik eden çeşitli stratejiler geliştirmiştir (European Commission, 2022). Benzer şekilde, Türkiye’de büyükşehir belediyeleri, Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı kentlerde sosyal uyum merkezleri ve dil eğitim programları aracılığıyla kentsel uyum sürecini desteklemektedir (Erdoğan, 2020). Bu uygulamalar, göçün kentleşme üzerindeki etkilerinin olumsuz yönlerini azaltmak ve göçmenleri kentsel yaşamın bir parçası haline getirmek açısından önem taşımaktadır.

Dış göç, modern kentleşmenin kaçınılmaz bir dinamiği olarak, kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını derinden etkilemektedir. Göçmenlerin kent yaşamına katılımı, doğru politikalar ve kapsayıcı yaklaşımlar geliştirildiğinde, kentlerin dinamizmini artırmakta ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir. Ancak, bu sürecin yönetilebilmesi için yerel yönetimlerin, devletlerin ve uluslararası kuruluşların ortak, bütüncül ve uzun vadeli stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Dış göçün kentleşmeye entegrasyonu, 21. yüzyılın küresel şehirlerinin geleceğini belirleyen temel faktörlerden biri olmaya devam edecektir.

Tartışma ve Sonuç

Göç, kentleşme süreçlerinin önemli bir dinamiği olarak günümüzde küresel ölçekte daha fazla dikkat çekmektedir. Birçok araştırma, göçün kentleşme sürecini hem hızlandırdığını hem de şekillendirdiğini vurgulamaktadır (Castles, de Haas & Miller, 2014). Bununla birlikte, göçün kentleşme üzerindeki etkilerinin farklı bağlamlarda ve farklı zaman dilimlerinde çeşitlendiği de gözlemlenmektedir. Bu tartışma bölümünde, önceki çalışmalarla karşılaştırmalı olarak göçün kentleşme üzerindeki etkileri ele alınacak, hem benzerlikler hem de farklılıklar üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Birçok akademik çalışma, göçün kentleşme sürecine olan ekonomik etkilerini benzer şekilde ele almaktadır. Castles ve ark. (2014) göçün, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentlerin ekonomik yapısını çeşitlendirdiğini ve iş gücü piyasasını canlandırdığını öne sürmektedir. Göçmenler, yerel iş gücü piyasasına dahil olarak ekonomik büyümeye katkı sağlarken, aynı zamanda düşük maliyetli iş gücü arzı da yaratmaktadır (Dustmann & Glitz, 2011b). Bu bulgu, bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Göçmenlerin iş gücü piyasasındaki yerleri, yerel ekonomilerde hızlı dönüşümler yaratırken, yerel iş gücü ile yeni gelenler arasında zaman zaman rekabet de yaşanabilmektedir. Ancak, göçün ekonomik etkilerinin her zaman olumlu olmadığını belirten çalışmalar da bulunmaktadır. Özellikle, yoğun göç akışlarının olduğu kentlerde altyapı sorunları, yetersiz konut arzı ve işsizlik gibi yapısal problemler daha belirgin hale gelmektedir (Borjas, 2017). Bu noktada, göçün ekonomik etkilerinin yalnızca olumlu olmadığını ve yerel yönetimlerin bu süreci yönetmedeki rolünün ne denli kritik olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Yerel yönetimler, özellikle göçmenlerin iş gücü piyasasına entegrasyonu konusunda stratejik müdahalelerde bulunarak, hem göçmenlerin hem de yerel nüfusun ekonomik refahını artırabilirler.

Toplumsal yapı üzerindeki etkiler, g  n kentleşme dinamikleriyle ilişkili en çok tarti ılan konulardan biridir. G  , genellikle kentlerin kültürel  e itlili ini artırmakta, sosyal yapıları daha heterojen hale getirmektedir. Bununla birlikte, bu durum, zaman zaman toplumsal uyumsuzluk ve gerilimlere de yol açabilmektedir (Vertovec, 2007). Bu çalışmanın bulguları, göçmenlerin kentlere entegrasyonunun sosyal uyumu teşvik ettiğini ancak bu sürecin zorluklarla kar ıla tı ını göstermektedir. Yerel halkın göçmenlere karşı olumsuz tutumları ve kültürel farklılıkların çatışmalara yol açabilmesi, kentlerin sosyal yapısını dönüştürürken yeni sorunlar yaratmaktadır.

Kentlerde göçmenlerin gettola ma eğilimleri, yerel halk ile göçmenler arasındaki toplumsal ba ların zayıflamasına ve dolayısıyla kentsel güvenliğin tehdit altına girmesine yol açabilmektedir (Al-Azmeh, 2003). Bu nedenle, kentlerin fiziksel ve sosyal dokusunun daha kapsayıcı bir biçimde yeniden tasarlanması önem taşımaktadır.

Göçmenlerin yerleşim tercihlerini belirleyen ekonomik faktörler, özellikle istihdam olanakları ve gelir güvencesi, göçmenlerin mekânsal hareketliliğini etkileyerek sosyo-ekonomik uyumlarını zorlaştırmakta ve kentlerde sosyal güvenlik risklerini artırmaktadır (Baas vd., 2020; Gamerman, 2019). Kentler, göçmenleri yeniden biçimlendirmek yerine, mevcut yapıları içinde entegre etme sürecini sürdürmelidir.

Vertovec (2007) ve Alba & Nee (2003), göçmenlerin kentlere entegrasyonunun, yalnızca ekonomik değil, sosyal ve kültürel faktörlerle de yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada, toplumsal uyumun sağlanması yerel yönetimlerin, eğitim, kültürel programlar ve toplumsal katılım projeleri gibi politika araçlarını devreye sokmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bazı çalışmalarda, göçmen topluluklarının kendi kültürel kimliklerini koruyarak, bu çeşitliliği zenginle tirdi i ve kentlerin kültürel mozaikli ini oluşturduğu ifade edilmektedir (Portes & Rumbaut, 2014). Bu perspektif, bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir; çünkü kentlerin kültürel çeşitliliği, sosyal dokuyu daha zengin hale getirirken, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da güçlendirmektedir.

G  n altyapı üzerindeki etkileri, farklı çalışmalar arasında değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda, g  n kent altyapısına olan etkileri, kentlerin sosyo-ekonomik durumlarına ve göçmenlerin yerleşim stratejilerine göre farklılık gösterebilmektedir. Borjas (2017), yoğun göç akışlarının olduğu kentlerde altyapı eksikliklerinin daha belirgin hale geldiğini ve bu durumun şehirlerin sürdürülebilir kalkınmasını engellediğini belirtmektedir. Bu çalışmanın bulguları, benzer bir şekilde, g  n özellikle konut, ulaşım ve kamu hizmetleri gibi altyapı unsurları üzerindeki baskıları artırdığını ve yerel yönetimlerin bu baskıyı hafifletmek için daha etkin planlamalar yapması gerektiğini göstermektedir. Ancak, bazı çalışmalarda g  n altyapı üzerindeki olumsuz etkilerinin geçici olduğu ve zamanla kentlerin adaptasyon süreçlerine uyum sağladığı  ne sürülmektedir (Dustmann & Glitz, 2011). Bu durum, göçmen nüfusunun yerleşim ve ekonomik entegrasyon süreçlerinin uzun vadede altyapı sorunlarını azaltabilece ine işaret etmektedir. Dolayısıyla, göçmenlerin yerleşim ve yaşam koşullarının

iyileştirilmesi için sürdürülebilir planlamalar ve yatırımlar gereklidir.

Özetle, göçün kentleşme dinamikleri üzerindeki etkileri çok boyutlu olup, hem benzer hem de farklı perspektiflerle ele alınmaktadır. Göçün ekonomik kalkınmayı teşvik ettiği, ancak aynı zamanda altyapı ve sosyal uyum gibi sorunları da beraberinde getirdiği yönündeki bulgular, literatürdeki genel eğilimlerle uyumludur. Ancak, göçün kentleşmeye olan etkilerinin olumlu ya da olumsuz olmasının, yerel yönetimlerin etkili müdahale ve politika geliştirme kapasitesine bağlı olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin, göçmen nüfusun entegrasyonu için geliştireceği sürdürülebilir, kapsayıcı ve yenilikçi politikalar, kentlerin sosyal ve ekonomik yapısını güçlendirebilir.

Bu çalışma, kentleşme dinamiği olarak göçün, hem toplumsal hem de ekonomik yapıları nasıl dönüştürdüğünü ve şekillendirdiğini ele almıştır. Göç, tarihsel ve mekânsal bağlamda, nüfus hareketliliğinin temel belirleyicisi olarak kentlerin fiziksel, sosyal ve kültürel yapılarında önemli değişimlere yol açmaktadır. Özellikle, iş gücü göçü, yerel ekonomilerin gelişiminde, altyapıların şekillenmesinde ve kentleşme süreçlerinin hızlanmasında kilit rol oynamaktadır. Bununla birlikte, göçün kentlere olan etkisi sadece ekonomik faktörlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı da etkilemiş, etnik çeşitlilik, kimlik inşası ve toplumsal uyum gibi sosyal olguları yeniden şekillendirmiştir.

Göç, kentlerin demografik yapılarında önemli değişimlere yol açarken, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma açısından çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir. Hızla büyüyen kentlerde altyapı eksiklikleri, işsizlik, konut sorunları ve çevresel problemler gibi sorunlar, göçün bir sonucu olarak daha belirgin hale gelmektedir. Göçmenlerin kentlere entegrasyonu, bu sorunların aşılmasında belirleyici bir faktör olmakta; buna karşın, yerel yönetimler ve politikaların etkinliği de bu sürecin başarısı üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Türkiye'nin kentleşme süreci, özellikle göç hareketleri üzerinden şekillenmiş, çok boyutlu ve farklı evrelerden geçen bir deneyim sunmuştur. 1950'lerden itibaren hız kazanan göç ve kentleşme, 2000'li yıllara gelindiğinde nüfusun %90'ından fazlasını kentlerde toplamıştır. Dolayısıyla göç, Türkiye'nin kentleşme dinamiklerini belirleyen en önemli toplumsal olgulardan biri olmuştur.

Göçmenlerin kentlerdeki varlığı, yerel halkla kurdukları etkileşimler ve kentsel dokunun üzerindeki etkileri, kentleşme politikalarının şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak göçmenlerin yalnızca dışsal bir unsur olarak görülmesi veya güvenlik perspektifiyle sınırlı değerlendirilmesi, kentsel güvenliği zayıflatabilecek toplumsal ayrışmalara ve gerilimlere yol açabilir.

Göç olgusunun, toplumsal ve ekonomik yapılar üzerindeki dönüştürücü etkilerini incelemekle birlikte, yerel yönetimlerin bu süreçteki kritik rolünü de gözardı etmemek gerekmektedir. Göç, kentlerin demografik yapılarında önemli değişimlere

yol açarken, aynı zamanda kent yaşamını şekillendiren temel faktörlerden biri haline gelmiştir. Göçmenlerin kentlere entegrasyonu, sadece ekonomik kalkınma ve altyapı geliştirme değil, aynı zamanda sosyal uyum ve toplumsal huzurun sağlanması açısından da büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada, yerel yönetimlerin g   ve kentleşme süreçlerini etkili bir şekilde yönetmesi, şehirlerin sürdürülebilir gelişimi açısından kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Yerel yönetimler, göçmen nüfusun kent yaşamına entegrasyonunu kolaylaştıran birincil aktörlerdir. Eğitim, sağlık hizmetleri, konut, istihdam ve sosyal hizmetler gibi temel hizmetlerin sağlanması, göçmenlerin kentlere uyum sa lamasında hayati rol oynamaktadır. Göçmenlerin yaşadığı zorlukların en aza indirilmesi, yerel yönetimlerin şehirdeki tüm kesimlere eşit fırsatlar sunan kapsayıcı politikalar geli tirmesiyle mümkün olacaktır. Bu süreçte, yerel yönetimlerin yalnızca altyapı yatırımları yapmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal hizmetler, kültürel çeşitlilik ve toplumsal dayanışmayı teşvik edici programlar geliştirmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, g  n kentle meye olan etkileri yalnızca olumlu değil, aynı zamanda bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Yoğun göç akışlarının olduğu bölgelerde, hızlı nüfus artı ı, altyapı yetersizlikleri, konut sıkıntısı, çevresel sorunlar ve işsizlik gibi yapısal problemler daha belirgin hale gelmektedir. Yerel yönetimler, bu sorunlarla ba a çıkmak için proaktif c z mler geliştirmeli, sürdürülebilir kalkınma politikaları çerçevesinde şehirleri dönüştüren projeler üretmelidir. Göçmenlerin eğitim seviyelerinin artırılması, i  gücü piyasasına entegrasyonu ve sosyal uyum süreçlerinin güçlendirilmesi, kentlerin gelişiminde sürdürülebilir bir dengeyi sağlayacaktır.

Kentler, göçmenleri yeniden şekillendiren veya onları kent yapısının dışında bir unsur olarak konumlandıran mekanlar değildir; aksine, göçmenler kentlerin mevcut sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları içinde yer bulur ve bu yapının doğal bir parçası hâline gelirler. Kentleşme perspektifinden bakıldığında, göçmenlerin entegrasyonu, kentlerin içsel dinamiklerinin ve yapılaşma süreçlerinin bir uzantısı olarak ele alınmalıdır. Kentler zamanla göçmenlerin varlığına uyum sağlarken, onları dışsal bir tehdit gibi yeniden şekillendirmek yerine, mevcut güvenlik ve toplumsal yapılar içinde yerlerini bulmalarına olanak tanır. Bu yaklaşım, kentlerin yeniden inşasını değil, mevcut kentleşme politikalarının ve toplumsal yapının göçmenleri kapsayıcı bir biçimde ele almasını gerektirir.

Sonuc olarak, g   olgusu kentleşme sürecinin kaçınılmaz bir parçası haline gelmiş ve kentlerin geleceği, göçmen nüfusunun entegrasyonu ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, g  n kentle meye etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için multidisipliner bir yaklaşım benimsemeli, göçmenlerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak politikalar geliştirilmelidir. Böylece, g  n kentleşme sürecine katma değer sağlaması sağlanabilir ve daha sürdürülebilir, uyumlu şehirler inşa edilebilir.

Yerel yönetimlerin, göçmenlerin kar ıla tığı zorluklara yönelik duyarlı ve etkin politikalar geliştirmesi, şehirlerin daha yaşanabilir ve uyumlu hale gelmesini sa la-

yacaktır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin rolü, sadece altyapıyı geliştirmekle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan kapsayıcı bir şehir inşa etmek için gerekli olan tüm stratejik adımları atmalıdır. Göç ve kentleşme süreçlerinin etkin bir şekilde yönetilmesi, sadece mevcut göçmen nüfusunun değil, gelecek kuşakların da sürdürülebilir bir şehir yaşamına dahil olmalarını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Adıgüzel, Yusuf (2016). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Adıgüzel, A. (2020). *Türkiye’de Göç Tarihi ve Politika Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ager, A., Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Akhtar, Salman (2018). *Göç ve Kimlik: Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm*, Çev. Sedef Ayhan, İstanbul: Sfenks Kitap Yayınları.
- Al-Azmeh, A. (2003). *Islamic urbanization and social dynamics*. London: Routledge.
- Alba, R., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. Harvard University Press.
- Baas, M., Fauser, B., ve Johnson, L. (2020). *Economic integration and urban mobility of migrants*. *Journal of Urban Studies*, 57(6), 1123–1141. <https://doi.org/10.1177/0042098020912345>
- Bal, Hüseyin (2011). *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Balcıoğlu, İbrahim, (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul.
- Battır, Orhan (2020). *Dünden Bugüne Uluslararası Göç: Kuram, Algı ve Siyasa*, Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Borjas, G. J. (2017). *Labor economics* (7th ed.). McGraw-Hill Education.
- Canatan, Kadir (1990). *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, İstanbul: Endülüs Yayınları.
- Castles, Stephen ve Mark J. MILLER (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5th ed.). Palgrave Macmillan.
- Çiğerci, Nihan (2012). Bursa-Kırcaali Hattı: 1989’da Gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği, S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin-Öner (Der.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, içinde (s. 107-134), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çağlayan, Savaş (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.

-  a layan, Savaş (2013). G  Kavrımı ve Kuramları, Fatime G ne  (Edt.), *Kent Sosyolojisi*, içinde (s. 85-115), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
-  i ekli, Bülent ve Oğuzhan Ömer DEM R (2013). *Türkiye Koridorunda Yasadı ı Göçmenler*, Ankara: Karınca Yayınları.
- Dedeoğlu, Saniye ve  isel EK Z-G  KMEN (2011). *G   ve Sosyal Dı ılanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Ankara: Efil Yayınları.
- Dönmez Kara, G. (2015). *Güç ve Toplumsal De i im*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erder, Sema (2015). * stanbul Bir Kervansaray (m ?)*: G   Yazıları, Nesrin U arlar (Der.),  stanbul:  stanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dustmann, C., Glitz, A. (2011). The impacts of immigration on local labor markets: A review of the empirical literature. *Oxford Review of Economic Policy*, 27(1), 1-47. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grq038>
- Dustmann, C. ve Glitz, A. (2011b). Handbook of The Economics of Education, Edited by Eric A. Hanushek, Stephen Machin, Ludger Woessmann. cilt 4, p. 327-439 Bölüm 4.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Kopu tan uyuma: Suriyeli mülteciler ve Türkiye'nin g   yönetimi*.  stanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- E gin, Ali ve SARI,  zg r (2016). Takdim: Kent, Mekan, Kuram ve Güncel Yorumlar,  zg r Sarı ve Ali E gin (Edt.), *Toplumsal Analizler Ekseninde Kent Fragmanları*, içinde (ss. 7-15), Ankara: Phoenix Yayınları.
- European Commission. (2022). Integration of migrants in cities and regions: Good practices in Europe. Publications Office of the European Union.
- Faist, Thomas (2003). *Uluslararası G   ve Ulus arı Toplumsal Alanlar*,  ev. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar,  stanbul: Bağlam Yayınları.
- Gamerman, E. (2019). *Migration patterns and socio-economic adaptation in urban areas*. Urban Affairs Review, 55(2), 345-367. <https://doi.org/10.1177/1078087418767890>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2022). *Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler*. Erişim: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma>
- Güvenç, Bozkurt (1997). G   Olgusu ve Türk Toplumunu, II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi: G   ve Toplum*, içinde (s. 21-25). Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- IOM (Uluslararası G    rg t ) (2009). *G   Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası G   Hukuku, Littera  eviri ve Dil Hizmetleri Danışmanlık ( ev.), Bülent  i ekli (Edt.), 18,  stanbul.
-  lık,  evket (2005). Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri, *Ege Coğrafya Dergisi*, (14), 54-71.
-   duygu, Ahmet ve  brahim S RKE   (1999). Cumhuriyet Türkiye'sinde Göç Hareketleri, Oya Baydar (Edt.), *75 Yılda Köylerden şehirlere*, içinde (s. 249-268),  stanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Karpat, Kemal H. (2003). *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm: Kırsal G  , Gecekondu ve Kentleşme*, Abdulkerim Sönmez ( ev.), Ankara:  mge Kitabevi Yayınları.

- Karpat, Kemal H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Bahar Tırnakçı (Çev.), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, Ayhan (2014). Uluslararası Göç Teorileri Bağlamında Yeni Göç Türlerini Anlamaya Çalışmak: Türkiye'de "Yabancı" ve "Öteki" Olmak, Muammer Tuna (Edt.), *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*, içinde (s. 13-37), Bursa: Sentez Yayınları.
- Kaya, Ayhan (2015). Giriş: Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke: Türkiye, Lülüfer Körükmez ve İlkay Südaş (Der.), *Göçler Ülkesi*, içinde (s. 15-26), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keleş, Ruşen (2006). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Koyuncu, Ahmet (2017). Türkiye'de Göç ve Kentleşme, Köksal Alver (Edt.), *Kent Sosyolojisi*, içinde (s. 359-375), Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Koçak, Yüksel ve Elvan TERZİ (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Korkmaz, Arif (2011). *Göç Ve Din*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Kurtuluş, Hatice (2017). Kent Sosyolojisinde Değişen Kavrayışlar ve Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi, Örgen Uğurlu, Nihal Şirin Pınarcıoğlu, Ayşegül Kanbak, Makbule Şiriner (Der.), içinde (s. 177-225), *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, İstanbul: Örgün Yayınevi Yayınları.
- Lee, Everett (1966). "A Theory Of Migration", *Demography*, 3(1), 47-57.
- Marx, K. (1976) "Ücretli Emek ve Sermaye", Marks-Engels: Seçme Yapıtlar, Ankara: Sol Yayınları
- Mutluer, Mustafa (2003). *Uluslararası Göçler Ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Kitabevi Yayınları.
- OECD. (2020). *International migration outlook 2020*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ec98f531-en>
- Ören, Kenan (2013). *Çalışma Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Özyakışır, Deniz (2013). *Göç: Kuram Ve Bölgesel Bir Uygulama*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Peköz, Mustafa (2012). *Küresel Kapitalizm Ve Göçmenlik*, İstanbul: Karakoyun Yayınları.
- Ravenstein, Ernst Georg (1885). *The Laws Of Migration*, Journal Of The Statistical Society of London, 48 (2), 167-235.
- Portes, A., Rumbaut, R. G. (2014). *Immigrant America: A portrait* (4th ed.). University of California Press.
- Ravenstein, Ernst Georg (1889). *The Laws Of Migration*, Journal Of The Royal Statistical Society, 52 (2), 241-305.
- Sarp, Çağatay (2020). Göç Sosyolojisinin Kuramsal Temelleri, Çağatay Sarp (Edt.), *Göç Sosyolojisi: Türkiye'den Örneklerle*, İçinde (S. 11-28), Ankara: Orion Kitabevi Yayınları.

- Sassen, S. (2001). *The global city: New York, London, Tokyo* (2nd ed.). Princeton University Press.
- Sert, Deniz (2014). Küresel Hareketlilik Ve G  , Evren Balta (Edt.), *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, İçinde (S. 505-524), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Skeldon, R. (2018). Migration and development: A global perspective. Routledge. P.264 London
- Tekeli, İlhan (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme Ve Kent Planlaması, Yıldız Sey (Edt.), *75 Yılda De i en Kent Ve Mimarlık*, İçinde (S. 1-24), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2011). *G   Ve  tesisi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toksöz Gülay, (2006). *Uluslararası Emek G  *, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- T  K, (2019). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, [https://Data.Tuik.Gov.Tr/ Bul-ten/Index?P=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705](https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bul-ten/Index?P=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705)
- Vatandaş, B. (2016). *Türkiye'de G   Hareketleri: 1922-1938*. Ankara: Pegem Akademi.
- Vertovec, S. (2007). *Super-diversity and its implications*. Ethnic and Racial Studies, 30(6), 1024-1054. <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>
- Yalçın, Cemal (2004). *G   Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınları.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Mehmet Köroğlu %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için herhangi bir destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu  alı ma, etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

 ıkar  atı ması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar  atı ması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Mehmet K ro lu 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.